

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1927

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚῃ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1928

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι,

Πρὸ παντὸς ἀπολογισμοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1927, τὸ Ἄ. Συμβούλιον στρέφει εὐγνώμονα τὴν ἀνάμνησιν πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μετέστησαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα παραχωρήσωσι τὴν θέσιν αὐτῶν εἰς νέαν συνέχειαν.

Εἴτε δι' ἔργων ἐπιστημονικῶν εἴτε διὰ λόγων ἐνισχύσεως εἴτε δι' ἄλλης συνεργασίας γενικωτέρας καὶ ἀπωτέρας, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ πνεύματος τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπιστήμης ἀπορροούσης, ἐργασθέντες ἐπὶ τοῦ εὐγενεστάτου τῶν πεδίων καὶ πεσόντες εἴτε ἐν μέσῳ ἀγῶνι εἴτε ὡς γηραιοὶ καὶ τετιμημένοι ἀπόμαχοι, ἀπῆλθον ἐκ τῆς χορείας ἡμῶν καταλείποντες εἰς τοὺς ἐπιζῶντας τὸ σεμνὸν αὐτῶν παράδειγμα.

Ὁ ἀπέραντος ἀγρὸς τῆς ἐπιστήμης ὁ ἄνευ ἐθνικῶν ἢ φυλετικῶν ὁρίων ἀναπεπταμένος πρὸς πάντας καὶ ἀποδίδων ἐκάστω μετ' ἀφθιάστου δικαιοσύνης τὸν καρπὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ποιότητα τῆς καλλιέργειας — εἶναι τὸ μέγα κριτήριον, ἔνθα θάττον ἢ βράδιον ἕκαστος ἐργάτης κατακτᾷ τὴν προσήκουσαν ἱεραρχικὴν θέσιν, ἐδραίαν καὶ ἀνεπηρέαστον ἀπὸ πάσης φιλικῆς προωθήσεως ἢ ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως, ἀπὸ δὲ τῆς θέσεως ταύτης δρᾷ οὕτως κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν τῶν ἐπαϊόντων καὶ ἐν τῇ ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον.

Τῆς κοινῆς ταύτης καὶ ἀπαθοῦς κρίσεως ἡ πρώτη ἐκδήλωσις ἐπέρχεται φυσικῶς, ὅταν συντελουμένης τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἑνὸς ἐκάστου οἱ περιλειπόμενοι συναγωνιστὰὶ ῥαψωδοῦσι τῶν ἡρώων τὰ ἔργα, ἵνα οὐχὶ μόνον ἐκείνους κλείσωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀντλήσωσι σθένος πρὸς συνέχειαν τοῦ ἀτιμήτου ἀγῶνος τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπεὶ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη φέρων, πνευματικῶς δὲ ἀκμαῖος καὶ παραγωγικός, μετήλλαξε τὸν βίον ὁ γνωστότατος Ἰταλὸς φιλόλογος καὶ ἐπιγραφικὸς **Domenico Comparetti**.

Ὁ βίος τοῦ Comparetti εἶναι παράδειγμα ἐπιμόνου ζήλου πρὸς μάθησιν καὶ ἐπιστημονικὴν πρόοδον ἀδιάλειπτον. Γράψας τὰς πρώτας αὐτοῦ φιλολογικὰς πραγματείας μεταξὺ τῶν φιαλῶν καὶ τῶν δοχείων τοῦ φαρμακείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπηρετεῖ δι' ἔνδειαν ὡς φαρμακοτρίβης, ἀγνοούμενος δὲ ἀκόμη καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμπολιτῶν, ἕως οὗ ὁ πολὺς Ritschl ἐδημοσίευσεν αὐτὰς ἐν τῷ Rheinisches Museum, ἐξηκολούθησεν ὁ Comparetti ἐργαζόμενος μετ' ὀλιγωτέρων ἐμποδίων διὰ τῆς βοήθειας τοῦ εὐγενοῦς δουκὸς Gaëtani καὶ ἔφθασεν ὄντως σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐπίζηλον περιωπὴν.

Ἀπὸ τῆς καθαρᾶς φιλολογικῆς ἐργασίας ὀρμηθεὶς καὶ μετὰ τὰς πρώτας ἐκεῖνας πραγματείας αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Ὑπερείδου καὶ περὶ τοῦ χρονογράφου Λικινιανοῦ ἐπεξετάθη κατὰ μικρὸν ὁ Comparetti εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὴν καθ' ὅλου ἀρχαιολογίαν. — Σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀποτελοῦσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ Comparetti περὶ τοῦ νόμου τῆς Γόρτυνος, περὶ τῶν χρυσῶν ἐνεπιγράφων ἐλασμάτων τῆς Πετιλίας, περὶ τοῦ Γοτθικοῦ πολέμου τοῦ Προκοπίου, περὶ τῆς ἐν Ἡρακλείᾳ ἐπαύλεως τῶν Πισάων, περὶ τοῦ Βιργιλίου κατὰ τὸν μεσαῖωνα. — Ἐκ τούτων φαίνεται ἡ πολυμέρεια τοῦ ἀνδρός, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ φιλλανδικοῦ ἔπους Kalevala καὶ εἰς λαογραφικὰς καθ' ὅλου μελέτας. Περὶ τὰς 200 αὐτοῦ πραγματείας ἐφιλοξένησαν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον ἄλλοτε Museo italiano di antichità classica καὶ τὰ Monumenti antichi, τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Ἀκαδημίας τῶν Lincei, ἡ Rivista di Filologia καὶ ἄλλα περιοδικὰ Ἰταλικά καὶ ξένα. Τὸν Comparetti συνέδεσε πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα

μακρὰ αὐτοῦ διαμονὴ ἐν Κρήτῃ, τῆς ὁποίας πλεῖστα ἐπιγραφικὰ μνημεῖα, ἐκτὸς τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος, ἐμελέτησε καὶ ἐξέδωκε. — Ἀποθνήσκων ὁ σοφὸς ἀνὴρ κατέλιπεν ἐτοιμὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀνεκδότων (*Historia arcana*) τοῦ Προκοπίου.

Δεύτερον ἀπώλεσεν ἡ Ἐταιρεία τὸν ἐπιτίμιον ἐταῖρον **Walther Amelung**, ἐπὶ μακρὰ ἔτη διευθυντὴν τῆς ἐν Ῥώμῃ Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Ὁ Amelung, μαθητὴς γενόμενος τοῦ διαπρεπεστάτου ἀρχαιολόγου Ἐρρίκου Brunn, ἐκληρονόμησε παρ' ἐκείνου τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν πλαστικὴν ἰδιαιτέραν κλίσιν, διαμείνας δὲ ἐπιμακρόν ἐν Ἰταλίᾳ ἀπέβη διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης βαθύτατος γνώστης τῶν Ἰταλικῶν μουσείων καὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν. Αἱ πλεῖσται αὐτοῦ ἀρχαιολογικαὶ μελέται, αἱ πληροῦσαι τοὺς τόμους τῶν περιοδικῶν τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, δικαίως ἐξησφάλισαν εἰς τὸν Amelung ἐξαίρετον θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀρχαιολογίας, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Furtwängler, τοῦ δευτέρου ἐκείνου Winckelmann, ἀδιστάκτως νὰ θεωρῆται ὁ κράτιστος τῶν πλαστικῶν καὶ γνήσιος ἐκπρόσωπος τοῦ Γερμανικοῦ κλαστικισμοῦ.

Κορωνὶς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι ὁ μέγας ἐπιστημονικὸς κατάλογος τῶν πλαστικῶν ἔργων τοῦ Βατικανοῦ, εἰς δύο συμπεπυκνωμένους τόμους κειμένου καὶ δύο τόμους πινάκων, ἔργον ἀναμφισβητήτως σπουδαιότατον καὶ ἀπαραίτητον εἰς πάντα περὶ τὴν Ἑλληνικὴν πλαστικὴν ἀσχολούμενον. Τὴν θλίψιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Amelung αὐξάνει τὸ γεγονός ὅτι ἀπῆλθεν οὗτος μόλις συμπληρώσας τὸ ἐξηκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Δύο μόνον ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Amelung ἐξέλιπε γνωριμώτατος τῶν Ἀθηνῶν φίλος καὶ διακεκριμένος συνάδελφος, ὁ ἐν τῇ Σορβόννῃ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν **Γουσταῦος Fougères**.

Ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς χώρας τοῦ Ἰόρα ὀρμώμενος καὶ ἐθισθεὶς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὸν λεπτὸν καὶ ἀρωματικὸν ἀέρα τῆς πατρίδος του, τὸν ζωογονοῦντα καὶ ἐμπνέοντα, προσῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν φέρων εὐρωστον τὸ σῶμα, ποιητικὴν τὴν ψυχὴν καὶ

λεπτὴν τὴν διάνοιαν. Ἡ ἀρμονικὴ αὐτὴ σύνθεσις τῆς ὑπάρξεώς του ἀπέδωκεν, ἂν ὄχι πολλούς, πάντως ὅμως ἀρίστους καρπούς. Ὅτι διακρίνει κυρίως τὸν Fougères εἶναι ἢ ἀνάγνωσις τοῦ μεγάλου βιβλίου τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας καὶ ἢ ἀριστοτεχνικὴ ἀπόδοσις τῶν ἐντυπώσεων αὐτοῦ κατὰ τρόπον μεγάλογραμμον καὶ ὄντως κλασσικόν, μακρὰν παντὸς ὑπεραισθητικοῦ φόρτου καὶ πάσης κενολόγου λεπτολογίας, μεστὸν δὲ ἐμπνέοντος ποιητικοῦ ἀρώματος ἀναμνησκοντος τὴν ὑψηλὴν του γενέτειραν. Ἡ αἰσθητικὴ αὐτὴ ἐκτίμησις τῆς Ἑλληνικῆς χώρας δὲν εἶναι ἄμοιρος σημασίας εἰς τὸν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καθ' ὅλον ἀσχολούμενον, διότι ἡ Ἑλληνικὴ φύσις εἶναι σημαντικώτατον πλαίσιον τῆς ὅλης εἰκόνας, τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ θαύματος! Κατὰ τοῦτο αἱ λαμπραὶ περιγραφαὶ τοῦ Fougères, ὡς αὐταὶ διευτυπώθησαν ἐν ταῖς «Ἀθήναις» καὶ ἐν τῇ Grèce pittoresque καὶ ἐν τῷ ὁδηγῷ αὐτῷ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι βοηθήματα πολύτιμα πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν παραγόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Μόνον δὲ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶναι εὐαίσθητοι καὶ εὐσυγκίνητοι δύνανται νὰ νοήσωσι βαθέως τὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα, προϊόντα οὐχὶ μόνον πνεύματος ὑπερόχου, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς ἐξαιρετικῶς συναισθηματικῆς. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξεν ἀπλῶς ποιητὴς ἀρχαιολογῶν ὁ Fougères, ἀλλὰ καὶ κράτιστος ἐπιστήμων, τῆς δὲ ἐπιστήμης αὐτοῦ τρανὸν δεῖγμα εἶναι τὸ ὀγκῶδες βιβλίον περὶ τῆς Μαντινείας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀρκαδίας, ἐνθα κατέθεσε τὰ πορίσματα τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀνασκαφῆς τῆς Μαντινείας καὶ γενικώτερον ἠρεύνησε ἱστορικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς τὴν ἀνατολικὴν Ἀρκαδίαν. Ἀξιόλογοι εἶναι ἐπίσης καὶ ἄλλαι αὐτοῦ πραγματεῖαι περὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Τελευταῖον ἠσχολεῖτο εἰς νέαν ἔκδοσιν τοῦ συγγράμματος τοῦ μακαρίτου Collignon περὶ τοῦ Παρθενῶνος, εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ περὶ τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ μέρους μεγάλης ἱστορίας τῆς ἀρχαιότητος, ἐκδιδομένης ἐν Γαλλίᾳ, καὶ εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐγχειριδίου τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας. — Ὁ πρόωρος θάνατός του ἀνέκοψε

τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦ ἔργου, θλιβόμεθα δὲ διὰ τοῦτο ὡς ἀρχαιολόγοι. Ἄλλ' ἐπίσης μεγάλην θλίψιν αἰσθανόμεθα καὶ ὡς Ἕλληνες, διότι ὁ Fougères παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα εἶχε στρέψει τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν καρδίαν του καὶ πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν λαὸν αὐτῆς, τὸν ὁποῖον ἐξετίμησε καὶ ἠγάπησεν ἀδόλως καὶ εἰλικρινῶς. Διεδήλωσε δὲ τοῦτο स्पεύσας ἐκ τῶν πρώτων παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀειμνήστου Θεοφίλου Homolle πρὸς Ἴδρυσιν τοῦ Συνδέσμου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ, τῷ 1907, ὅτε οἱ ἐκλεκτοὶ φίλοι τῆς Ἑλλάδος ἐνόμισαν ὅτι ἐνεργότερον ἔπρεπε νὰ δρᾶσωσι ὑπὲρ τῆς χώρας ἡμῶν.

Καὶ ὡς διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1914 ὁ Fougères ἀνέπτυξε πᾶσαν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του πρὸς πάντας, ἀπερχόμενος δὲ ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τὰ κεκινημένα ἔτη ἐκεῖνα, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἐν τῇ Σορβόννῃ καθηγεσίαν τῆς ἀρχαιολογίας, ἀφῆκε παρ' ἡμῖν μόνον φίλους.

Καὶ ὁ **Sir Charles Walston (Waldstein)**, ἄλλοτε Διευθυντῆς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς, μετὰ ταῦτα δὲ καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας, ἀνήκει εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐν γένει οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἀγαπητὸς ξένος.

Ἀρξάμενος διὰ τῶν «Δοκιμίων περὶ τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου» τῆς εὐρυτέρας συγγραφικῆς αὐτοῦ σταδιοδρομίας ὁ Walston, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὴν τε καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν του δρᾶσιν, ὅτε ἀπὸ τοῦ 1899 μέχρι τοῦ 1903 διηύθυνε τὴν ἐνταῦθα Ἀμερικανικὴν Σχολήν. Τότε διεξήγαγε τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Πλαταιῶν, τῆς Ἐρετρίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἄργου μετ' ἀξιολόγων πορισμάτων καὶ ἐδημοσίευσε μετ' ἄλλων συνεργατῶν ἀξιόλογα βιβλία.

Μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολογικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, ὁ Walston (τότε ἀκόμη γνωστὸς ὡς Waldstein) ἐγένετο καθηγητῆς ἐν Κανταβριγίᾳ καὶ ἴδρυσεν ἐκεῖ μουσεῖον ἐκμαγείων. Ἐκεῖθεν εἰργάσθη καὶ πρὸς συγκρότησιν διεθνοῦς ἐπιτροπῆς ὑπὲρ συλλογῆς ἐράνων διὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς παρὰ τὴν Πομπηΐαν Ἱερακλείας. Ἐδημοσίευσε δὲ καὶ πολυτελὲς σύγγραμμα περὶ τῆς

Ἑρακλείας, ἵνα κινήσῃ τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον. Ἄλλ' ἢ Ἰταλία μετὰ τινὰς ἀμφιταλαντεύσεις ἀπέκρουσε τὸν διεθνή ἔρανον. — Σημειωτέον ὅτι ἡ διεθνὴς αὕτη ἀρωγὴ ἐπρόκειτο νὰ εἶναι μόνον οἰκονομικὴ, καταλειπομένης τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἀρχαιολόγους. — Ἡ Ἰταλία ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὴν τὴν τιμὴν καὶ τῆς δαπάνης καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς Ἑρακλείας. Ὅντως δὲ τῇ 16^ῃ Μαΐου 1927 ὁ φιλόμουσος Βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ἐνεκαίνισε τὰς ἐργασίας ταύτας δι' ἀργυρᾶς σκαπάνης φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν: *effodiendum est Herculanium!*

Ἐκ τῶν τελευταίων ἔργων τοῦ Walston ἦτο καὶ τὸ περὶ τοῦ Ἀλκαμένους, ἔνθα ὑπάρχουσι πολλαὶ ὀρθαὶ παρατηρήσεις. Ἄξιον σημειώσεως πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ περὶ ζητήματα πολιτικὰ καὶ ὀργανώσεως πολιτικῆς, καρπὸς δὲ τῆς κατευθύνσεως ταύτης εἶναι τὸ σύγγραμμά του *Aristodemocracy* (1916).

Ἀπέθανεν ὁ Waldstein κατὰ τὸν πλοῦν πρὸς τὴν Νεάπολιν, ἀφοῦ εἶχεν ἐπισκεφθῆ διὰ τελευταίαν φορὰν τὰς προσφιλεῖς του Ἀθήνας.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων παλαιῶν ἐταίρων ἀπώλεσεν ἡ Ἑταιρεία τὸν ἐπίτιμον πρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου **Κωνσταντῖνον Σημαντήραν**, τὸν ἐπίτιμον Διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου **Ἰωάννην Εὐταξίαν** καὶ τὸν ἄλλοτε καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου **Ἰωάννην Ζωγράφον**, πάντας μετ' ἀφοσιώσεως εὐλαβοῦς καὶ ἀδιαλείπτου προσηλωμένους πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀποστολὴν τῆς Ἑταιρείας. Ἀπέθανον καὶ οἱ τρεῖς πιστοὶ τηρηταὶ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος καὶ τιμήσαντες αὐτὴν διὰ τῆς εὐρείας αὐτῶν ἐπιστήμης. Ἀπώλεσεν ἡ Ἑταιρεία ὡσαύτως καὶ τὸν καθηγητὴν **Χαραλάμπην Διοσκορίδην** μετὰ πολλοῦ ζήλου πάντοτε παρακολουθήσαντα τὰ τῶν ἔργων αὐτῆς.

Προῶτως δὲ ὅλως ἀπεβίωσε καὶ ὁ ἐκ τῶν νεωτάτων ἐταίρων **Δημήτριος Μάζαρης**, διευθυντὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καταθλίψας τοὺς γνωρίσαντας αὐτόν.

Κλείοντες τὸν πένθιμον τοῦτον ἀπολογισμὸν θεορμὴν ἀπευθύ-

νομεν τὴν συμπύθειαν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἱταλικὴν Ἀρχαιολογικὴν Σχολὴν ἐπὶ τῇ προῶρῳ καὶ σκληρᾷ ἀπωλείᾳ τοῦ νεαροῦ καὶ εὐέλπιδος ἐταίρου αὐτῆς Domenico Zancani, ὅστις πρὶν προφθάσῃ νὰ ἀνοίξῃ τὴν γῆν, ἵνα λάβῃ ἐξ αὐτῆς τὴν τροφὴν τῆς ζωῆς του, προσέφερεν αὐτὸς τὴν ὑπαρξίν του τροφὴν ἐκείνης!

Καὶ ἤδη ἐπιτελέσαντες τὸ νενομισμένον καθήκον πρὸς τοὺς διαπρεπεῖς ἄνδρας, οἵτινες τιμηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου καθιδρύματος ἀντετίμησαν πάντοτε τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ ἔργον, ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον τὸ ἔργον τοῦτο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνταπεκρίθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1927 πρὸς τὴν εὐλογον ἀξίωσιν οὐχὶ μόνον τῶν ἐταίρων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρυτέρας κοινῆς γνώμης, ἣτις δὲν περιορίζεται ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

1. Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Ὠδείου τοῦ Περικλέους διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Παναγ. Καστριώτου.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος συντελεσθεῖσαν ἀποκάλυψιν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ὠδείου μήκους 63 μ., 40, ἡ ἐργασία προέβη κατὰ τὸ 1927 εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ τοίχου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς.

Ὁ τοῖχος οὗτος δὲν σφίζεται ἐν συνεχείᾳ, ἀλλὰ κατὰ τεμάχια καὶ ταῦτα ἐπεσκευασμένα εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἐκ παντοίου ὕλικου. Κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν σφίζεται καὶ τοῦ τοίχου τούτου ἐν μέρει ἢ διὰ μαρμαρίνων πλακῶν ἐπένδυσις. Ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἀναλημματικὸς τοῖχος, ὡς ὁ τῆς βορείου πλευρᾶς, διότι ὁ δυτικὸς τοῖχος προστατεύεται ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου. Καὶ τὸ ἀνάλημα τοῦτο τοῦ θεάτρου ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνασκαφὴ μέχρι βάθους 7 μέτρων καὶ εἰς μῆκος 25 μέτρων, ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἐκ δέκα περίπου ἐπαλλήλων δόμων. Παραλλήλως αὐτοῦ, εἰς βάθος 5 μέτρων, εὐρέθησαν τάφοι

χριστιανικῶν τοῦ 6^{ου} καὶ τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ὡς καὶ ὁστὰ παιδίων ἐντὸς πίθων.

Παρὰ τὸ πρόπυλον τοῦ Ὁδείου εὐρέθη καὶ ἄλλο τμήμα τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Ἐννεακρούνου, ἀποτελουμένου ἐκ τετραγώνου πηλίνου ὀχετοῦ κεκαλυμμένου διὰ πλακῶν. Τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ ὑδραγωγείου τούτου εἶχεν ἀνεύρει ὁ κ. Καστριώτης τῷ 1914 κατὰ τὴν ἀνατολ. πλευρὰν τοῦ Ὁδείου.

Εἰς ἀπόστασιν 9 μ., 40 πρὸς νότον τοῦ Προπύλου καὶ εἰς ἀπόστασιν 25 μ. καθέτως ἀπὸ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Ὁδείου, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ 1927 τμήμα τοίχου, μήκους 3 μέτρων, ἀνήκον εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος. Διὰ τῆς εὐρέσεως ταύτης ἐξακριβοῦται τελειωτικῶς τὸ τε μήκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ὅλου Ὁδείου. Ἦτο ἄρα τοῦτο, ὀρθογώνιον, ἔχον διαστάσεις 63 μ. 40 × 25 μ. 10. Ἡ δὲ δήλωσις τοῦ Πausανίου ὅτι τὸ Ὁδεῖον ἦτο τετράγωνον δὲν πρέπει νὰ ληφθῆ μαθηματικῶς, ἀλλ' εὐρύτερον. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ Θεουσιλείου τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅπερ χαρακτηρίζεται μὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πausανίου (8,32,1) ὡς τετράγωνον, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐκεῖνο ἐν τῇ πραγματικότητι ὀρθογώνιον διαστάσεων 64 μ. × 52 μ. Ὅμοιον δέ τι συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰς Ἑρμαϊκὰς στήλας, τὰς ὁποίας καλεῖ μὲν ὁ Πausανίας (8,43,6) «**τετράγωνον ἐργασίαν**» ἀλλ' ἔχουσιν αὐταὶ τομὴν ὀρθογώνιον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Καστριώτης μετὰ τὸν κ. Ρωμαῖον.

Τὸ ὀρθογώνιον σχῆμα τοῦ Ὁδείου φέρει καὶ πρὸς ὀρθογώνιον σχῆμα τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἣτις, ὡς γνωστόν, ἐλήφθη ὡς πρότυπον τοῦ κτίσματος τοῦ Περικλέους. Ἐκ τούτου δὲ τινες ὑπέθεσαν ὅτι τὸ ὀρθογώνιον σχῆμα τῶν σκηνῶν καθ' ὅλου εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ Μηδικὰ κατὰ μίμησιν ἀνατολικῶν προτύπων, τὰ ὅποια φαίνονται ὅτι καὶ ἄλλως μαρτυροῦνται διὰ Περσικῶν καὶ Αἰγυπτιακῶν ἀναγλύφων. Ἐκτοτε δὲ κατὰ τὸν Frickenhaus καὶ τὸ σχῆμα τῆς σκηνῆς τῶν θεάτρων εἶναι ὀρθογώνιον.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Καστριώτου.

2. Τὰς ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ τοῦ Ὁρωποῦ ἀνασκαφὰς ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Λεονάρδου καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1927, ἐγένοντο δὲ αὐταὶ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν ὄχθῶν τοῦ χειμάρρου.

Κατὰ ταύτας ἀνεκαθάρθη μέγα μέρος ὑδραγωγείου, δι' οὗ ἐτροφοδοτεῖτο κρήνη καὶ ὁ ἀνδρικός λουτρῶν, ἐφέρετο δὲ τὸ ὑπόλοιπον ὕδωρ εἰς τὸν χεῖμαρρον. Ἄλλο ὑδραγωγεῖον διασταυρούμενον ἔφερεν ὕδωρ εἰς τὴν κρήνην, ἀνεκαθάρθη δὲ καὶ τοῦτο καὶ ἐμελετήθησαν αἱ ἐνδιαφέρουσαι αὐτοῦ λεπτομέρειαι.

Ὅσαύτως, ὡς ἀνακοινῶν ὁ κ. Λεονάρδος, ἐξηκριβώθη ὅτι ἐν τῷ ναῷ τὸ ὕψος τοῦ δαπέδου τοῦ προνάου εἶναι διάφορον τοῦ ὕψους τοῦ δαπέδου τοῦ σηκοῦ, ὅπερ εἶναι ὑψηλότερον μὲν ἐν τῇ νεωτέρᾳ περιόδῳ, χθθαμολότερον δὲ ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ, ἐμελετήθησαν δὲ πολλάι ἀρχιτεκτονικαὶ λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ. Ἐβεβαιώθη πρὸς τούτοις ὅτι ὑπῆρχον θρανία καὶ ἐν τῷ προνάῳ καὶ ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου ἔσκαψεν ὁ κ. Λεονάρδος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀγορανομίου καὶ ἀπεκάλυψε περαιτέρω μέγα οἰκοδόμημα ἐκ πλειόνων δωματίων.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὗρημάτων ἄξια μνείας εἶναι ἐπιγραφή ὀροσήμου καὶ ψήφισμα προξενίας ὑπὲρ Ἀγνοδήμου Ἀθηναίου, τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος, καὶ τινὰ νομίσματα, ὧν ἐν ἀργυροῦν τοῦ Ἀδριανοῦ, φέρον ὄπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν *restitutori Achaiae* καὶ κοπὴν τῷ 120 μ. Χ.

Ἄλλ' ἐπίσης σπουδαία, ἂν μὴ σπουδαιότερα, εἶναι ἡ σχεδιαστικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία συνετελέσθη κατὰ τὸ 1927 ἐν τῷ Ἀμφιαρείῳ. Παλαιὸς πόθος τοῦ τε κ. Λεονάρδου καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἦτο ἡ ἐκπόνησις γενικοῦ διαγράμματος τοῦ Ἀμφιαρείου, ὅπερ θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων συγγραφὴν, ἡ ὁποία θὰ περιλάβῃ πᾶσαν τὴν ἐργασίαν τὴν γενομένην ἀπὸ τοῦ 1884 μέχρι σήμερον διὰ τοῦ κ. Λεονάρδου. Εἶναι προφανὴς ἡ σημασία τοῦ διαγράμματος τούτου, εὐχαρίστως δὲ ἐξαίρομεν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν, μεθ' ἧς ὁ κ. Κ.

Μπίρης συνέταξεν αὐτό. Ἡ ἐκπόνησις σχεδίων ἀνασκαφῶν, γενικῶν τε καὶ μερικῶν, εἶναι ἀναπόφευκτος ὑποχρέωσις καὶ δὴ ὀφείλουσα ἐγκαίρως νὰ ἐκτελῆται, διότι ἄνευ τούτων πᾶσα ἀνασκαφὴ ὑπόκειται εἰς ὀριστικὴν ἀπώλειαν διὰ τὴν ἐπιστήμην.

3. Ἐν **Θήβαις** ἐξηκολούθησε τὰς ἀπὸ ἐτῶν ἐκτελουμένας ἐργασίας ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἄ. Κεραμόπουλλος. Αἱ ἐργασίαι αὗται τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, καταλαβοῦσαι ἤδη ἐνδιαφέρουσαν θέσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἕνεκα τῆς ἀνευρέσεως τῆς οἰκίας τοῦ Κάδμου, ἐπιδιώκουσι τὴν τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ Καδμείου λειψάνου καὶ τὴν ἔτι μεζζονα διαφώτισιν τῆς σπουδαίας ταύτης περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας. Ἄλλ' ἡ ὑπαρξίς τῆς νεωτέρας πόλεως ἐπ' αὐτῶν τῶν λειψάνων τοῦ οἰκοδομήματος, ἡ λόγῳ τῆς βραδύτητος τῶν ἀπολλοτριώσεων ἐπιβράδυνσις τῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἕνεκα τῆς μεγάλης καταστροφῆς τοῦ ἀρχαίου στρώματος γεννωμένα κατ' ἀνάγκην παράτασις καὶ δυσκολία τῆς ἐρεῦνης, εἶναι πάντα αἷτια τῆς βραδύτητος τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ κέντρα πρὸς ἐπίμονον περαιτέρω ἐξέτασιν τοῦ τόπου.

Κατὰ τὸ 1927 ἀνέσκαψεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος τὰ βαθύτερα στρώματα τῶν ἐν μέρει ἤδη πρότερον ἀποκεκαλυμμένων διαμερισμάτων τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε πολλὰ νεώτερα χώματα καὶ ἀπεμόνωσε τὰ κεκαυμένα ἐρείπια τοῦ κτίσματος. Ἡ ἐργασία ἐνετοπίσθη μετὰ ταῦτα ἐντὸς θαλάμου πρὸς νότον τῶν μέχρι τοῦδε ἐρευνηθέντων μερῶν. Ἡ διέλευσις νεωτέρων ὑδραγωγείων διὰ τοῦ μέρους τούτου ἔχει ταράξει τὰ πράγματα τοῦ ἀνακτόρου. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐντὸς τῶν χωμάτων, ἀμέσως ἔξω τῶν ὑδραγωγείων τούτων, εὐρέθησαν μικρὰ ἔλαφος χρυσοῦ καθημένη, οἰνοχόη χρυσοῦ μετὰ κοκκιδωτῆς διακοσμῆσεως ὡς καὶ δισκία ὄρου χρυσοῦ συνδεδεμένα διὰ κρίκων. Ὡσαύτως εὐρέθησαν ἐν τῷ θαλάμῳ τούτῳ ἱκανὰ ἀκόσμητα ἀγγεῖα καὶ ἐν κεκοσμημένον ἀναγόμενον εἰς τὴν δευτέραν ὑστερομινωϊκὴν ἐποχὴν. Παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ θαλάμου εὐρέθη σκεῦος χαλκοῦν κρικοειδὲς μετὰ τορευτῶν κοσμημάτων ὀστρέων, ἀγνώστου ἀκόμη χρήσεως. Ἀξιόλογον πόρισμα τῆς ἀνασκαφῆς εἶναι καὶ ἡ διαπίστωσις ὀριζοντίου καὶ καθέτου ξυλο-

δεσίας τῶν τοίχων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶχε πρότερον φανῆ μόνον κατὰ τινὰ γωνίαν τοῦ μεγάρου.

4. Ἐν Νέα Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀρχ. Ἐταιρεία τὰς ἀνασκαφὰς τῆς μεγάλης παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς διὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Γ. Σωτηρίου. Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἡ ἔρευνα ἐστράφη εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν προσκτισμάτων τῆς βασιλικῆς, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναφανῆ πέρυσι.

Παρὰ τὸν νότιον πύργον τοῦ αἰθρίου ἀνεσκάφη ἐν τοιοῦτο παράρτημα κείμενον παρὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ αἰθρίου καὶ ἔχον σχῆμα παρεκκλησίου, ἀλλ' ἐν ἀντιθέτῳ προσανατολισμῷ καὶ μετὰ δύο εἰσόδων. Ἔνεκα τῶν κινητῶν εὐρημάτων πλήθους τεμαχίων ὑάλων, προσερχομένων ἐκ δοχείων κανδηλῶν, φιαλιδίων κ.τ.π., πηλ. λύχνων, ὀρειχαλκίνων σταυρῶν, μονογραφημάτων τοῦ Χριστοῦ κ.ἄ. εἶναι προφανὲς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ διαμέρισμα ἦτο σκευοφυλάκιον. Ἀριστερὰ τῆς ἀψίδος τοῦ σκευοφυλακίου εὐρέθη μικρὰ δεξαμενὴ ἐξυπηροετοῦσα τὸ διαμέρισμα τοῦτο. Καὶ ὁ νότιος πυλῶν τῆς βασιλικῆς, συνεχόμενος πρὸς τὸ σκευοφυλάκιον, ἦτο παράρτημα τούτου, διότι ἀριστερὰ τοῦ πυλῶνος τούτου ἀνευρέθη τὸ χωνευτήριον, τετράγωνον κτίσμα ἐπενδεδυμένον δι' ὀρθομαρμαρώσεως.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ ἐρευνήσας ὁ κ. Σωτηρίου εὗρεν ἀντίστοιχα ἀρχιτεκτονικῶς παραρτήματα, διαφόρου ὅμως προορισμοῦ.

Πρῶτον ἀνευρέθη ἀνάλογον διαμέρισμα παρὰ τὴν Β. πύλην τοῦ νάρθηκος ἥτοι ὁ βόρειος πυλῶν, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρων τοῦ νοτίου καθ' ὅσον ἔχει τρεῖς εἰσόδους ἀντὶ δύο. Ὑπὸ τῶν εἰσόδων τούτων ὀδηγουμένη ἡ ἐργασία ἀπεκάλυψε πύργον τῆς βορείου πλευρᾶς ἀντίστοιχον πρὸς τὸν νότιον.

Ἄλλ' ἄξιον ἰδίας καὶ ἐπιμελελημένης ἐρεῦνης ἐγένετο τὸ σκευοφυλάκιον, διαμέρισμα ἐπεστρωμένον διὰ πλακῶν μαρμαρίνων, αἱ ὁποῖαι ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐπισκευῇ ἐκαλύφθησαν διὰ τετραγώνων πλίνθων. Κατὰ τοὺς τοίχους εὐρέθησαν δύο κόγχαι. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκ τοῦ αἰθρίου ὑπάρχει πειόσχημον κτίσμα ἐκ πλίνθων, περαιτέρω δὲ κατὰ τὸ κέντρον εὐρέθη κορμὸς κυλινδρικοῦ κίονος

καὶ ἰωνίζον κιονόκρανον, διαφέρον πολὺ ἄλλων ἰωνιζόντων κιονοκράνων εὐρεθέντων ἐν τῷ ναῷ. Κατὰ τὸ κέντρον τῆς διαμέτρου τῆς ἀψίδος εὐρέθη κολυμβήθρα κυκλικὴ ἐσωτερικῶς, διὰ κορρασιανίου ἐπεστρωμένη καὶ ἔχουσα ἐν τῷ πυθμένι μαρμαρίνην πλάκα καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὄπην μετὰ μολυβδίνου σωλῆνος, δι' οὗ ἤρχετο τὸ ὕδωρ. Ἡ ἀνεύρεσις τῆς κολυμβήθρας καθιστᾷ ἀναμφισβήτητον τὸν προορισμὸν τοῦ διαμερίσματος ὡς βαπτιστηρίου.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι κατὰ τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ βαπτιστηρίου εἶχεν εὔρει ὁ κ. Σωτηρίου τάφον εὐτελῆ μετ' ἀνδρικοῦ σκελετοῦ, ἐφ' οὗ οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐπιγραφή, ἀλλὰ μόνον τεμάχιον Ῥωμαϊκῆς ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ἐν δευτέρᾳ χρήσει (. . . ΤΑ ΣΥΜΦΟΡΟΣ) κατὰ τὸν ἀνασκάψαντα. Ἡ γενομένη ἐντὸς τοῦ βαπτιστηρίου ταφὴ αὕτη ἐτάραξε καὶ ἰσοπέδωσεν ἐν μέρει τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται ἀμέσως ἢ κάτωθεν ὑπαρξίς τῆς κολυμβήθρας. Τὸν τεθαμμένον ἐκεῖ συνδέει ὁ κ. Σωτηρίου μετὰ τῶν Σλάβων Βελεγεζιτῶν, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὰς πράξεις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὡς ἐγκατεστημένοι περὶ τὰς Θήβας τὰς Θεσσαλικάς, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους πιθανῶς ὀφείλεται καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως.

Ἄλλο παράρημα ἀνέσκαψεν ὁ κ. Σωτηρίου κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν καὶ πρὸς Α. τοῦ νάρθηκος, ἐν αὐτῷ δὲ εὐρέθησαν τὰ λείψανα τῶν ἀνόδων εἰς τὸν γυναικωνίτην.

Πρὸς τὸ διαμέρισμα τοῦτο συνέχεται ἄλλο μέγα διαμέρισμα βαῖνον πρὸς ἀνατολὰς καὶ περιβάλλον ἴσως ὅλον τὸν ναὸν ἐν εἴδει στοᾶς.

Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης τῆς ἀνασκαφικῆς ὡς καὶ διὰ ἐκκαθαρίσεως ἄλλων λεπτομερειῶν τοῦ σημαντικοῦ τούτου χριστιανικοῦ κτίσματος τῆς Ν. Ἀγχιάλου συνετελέσθη ἡ ἀνακάλυψις τοῦ τε συνολικοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ μέρους σχεδίου σπουδαιοτάτου μνημείου τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηρίου ἀγγελιομένη προσεχῆς ἐπιστημονικὴ μελέτη θὰ διαφωτίσῃ ἀξιολόγως τὴν Ἑλληνικὴν πρωτοχριστιανικὴν περίοδον.

5. Ἐν Νικοπόλει περιωρίσθη ἡ Ἐταιρεία κατὰ τὸ 1927 εἰς

καθαρισμὸν τῶν μέχρι τοῦδε ἀνεσκαμμένων χώρων διὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου κ. Χρίστου Κοντοῦ, ὅστις ἐπιμελέστατα ἐπέβλεψε τὴν ἐργασίαν. Ἦτο δὲ ἀπόλυτος ἀνάγκη τοῦ καθαρισμοῦ τούτου, ἵνα καὶ τὰ σημαντικὰ ταῦτα ἀρχαῖα συντηρηθῶσι καὶ ἡ μέλλουσα ἐπὶ νέων βάσεων νὰ συνεχισθῇ ἀνασκαφικὴ ἐργασία διευκολυνθῇ. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξάρωμεν τὴν σιμασίαν τὴν ἐξαιρετον, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Νικόπολις διὰ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν, παρασχοῦσα μέχρι τοῦδε οὐχὶ μόνον λίαν ἐνδιαφέροντα οἰκοδομήματα, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογώτατα ψηφιδωτά.

Κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας τοῦ καθαρισμοῦ ἀνεῦρεν ὁ κ. Κοντὸς καὶ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ κυβικοῦ βάθρου λέγουσαν κατὰ τὴν οἰκίαν ἔκθεσιν: *Αὐτοκράτορι | Καίσαρι θεοῦ υἱῷ | Σεβαστῷ | Αἴγριοι ἦ, ὅπως ἴσως ὀρθότερον πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ, Ἀργεῖοι.* Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει μετακομισθῆ προφανῶς ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς Νικοπόλεως.

6. Ἐν τῷ **Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου** ἐξηκολούθησε σκάπτων καὶ κατὰ τὸ 1927 ὁ Καθηγητὴς κ. Καββαδίας, ἀπεκαλύφθη δὲ ὁλόκληρον τὸ δάπεδον τοῦ ἐτέρου τῶν σκελῶν τῆς στοᾶς, ἡ ὁποία ἔφερον ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμιτίου καὶ τῆς Στοᾶς τοῦ Κότυος εἰς τὰς Ἀκόας. Ὁσαύτως ἦρχισεν ἡ ἀποκάλυψις καὶ τοῦ ἐτέρου σκέλους τοῦ ἄγοντος πρὸς τὴν κρήνην καὶ τὰς Ἀκόας. Τὸ κατάστρομα τῶν δαπέδων τούτων εἶναι ἀδρομερῆς ψηφιδωτὸν μετὰ ὁμβροειδῶν σχημάτων συγκεντρικῶν.

7. Ἐν **Κάτῳ Γουμενίτῃ** τῶν Καλαβρύτων ὁ Ἐφορος κ. Κυπαρίσσης συνεπλήρωσε τὴν ἐξέτασιν τοῦ μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, σκάψας τρεῖς ἀκόμη λαξευτοὺς Μυκηναϊκοὺς τάφους. Καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐργασίαν εὐρέθησαν ἀγγεῖα τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου, ὅμοια πρὸς τὰ πρότερον εὐρεθέντα.

Κατὰ τὴν ἐν Γουμενίτῃ διαμονὴν του ὁ κ. Κυπαρίσσης ἀνεῦρε καὶ ἄλλο νεκροταφεῖον Μυκηναϊκόν, μεγαλύτερον καὶ σπουδαιότερον, ὡς λέγει ἐν τῇ ἐκθέσει του, κείμενον δὲ ἐν Προστοβίτῃ τῆς Τριταίας.

8. Ἐν **Στυμφάλῳ** ἐξηκολούθησεν ἡ Ἐταιρεία τὰς ἀνασκαφικὰς ἐργασίας διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ὀρλάνδου.

Ἡ ἀνασκαφή ἐνετοπίσθη κατὰ τὸ 1927 ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ἀρχαίας Στυμφάλου, ἡ ὁποία κεῖται ἐν τῇ ἐκτάσει μεταξὺ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως καὶ τῆς μεγάλης κατατομῆς.

Κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς περιοχῆς ταύτης ὁ κ. Ὁρλάνδος ἠρεύνησε τὴν ἄλλοτε σημειωθεῖσαν πύλην τοῦ τείχους, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὠρμαῖο ἢ πρὸς τὸν Ὁρχομενὸν καὶ Φερεὸν ὁδός. Ἡ ἐργασία ἀπεκάλυψε σύνθετόν τι κτίσμα ἐν εἴδει προπύλου ἔχοντος δύο κίονας μεταξὺ παραστάδων, ὅπισθεν δὲ αὐτῶν ἐγκάρσιον τοῖχον μετὰ θύρας. Κατὰ χώραν εὐρέθησαν αἱ ἰωνικαὶ βάσεις τοῦ ἐτέρου τῶν κίωνων καὶ ἀμφοτέρων τῶν παραστάδων. Ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν τεμάχια τῶν κορμῶν τῶν κίωνων καὶ τῶν παραστάδων, κατὰ τὸ ἀνώτερον ἤμισυ μόνον ῥαβδωτῶν, κατεσκευασμένων δὲ ἐκ πωρολίθου. Ὁ κ. Ὁρλάνδος ἀνεστήλωσε προχειρῶς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ταῦτα τεμάχια.

Ἐνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ ὑλικοῦ τοῦ προπύλου καὶ τοῦ τείχους, προσέτι δὲ ἔνεκα τῆς μὴ ὀργανικῆς συνδέσεως αὐτῶν, ὁ κ. Ὁρλάνδος νομίζει, πιθανώτατα, ὅτι τὸ πρόπυλον προσετέθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν προϋπάρχουσαν πύλην περὶ τὸν 3^{ον} ἢ 2^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

Λευτέρα ἐρευνα ἐν τῇ μεγάλῃ κατατομῇ περὶ κτίσμα κυκλοτερές, σημειωθὲν ἤδη κατὰ τὸ 1924, ἀπεκάλυψεν ὅτι ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ οἰκοδομήματος προχωρεῖ μέχρι βάθους 2 μ. 20 ἤτοι μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου καὶ σύγκειται ἐκ μεγάλων, ἀδρῶς εἰργασμένων λίθων μετὰ περιτενεῖας κατὰ τὸ αἰγυπτιακὸν σύστημα. Ὅλος ὁ νότιος τοῖχος οὗτος βαίνει ἐπὶ εὐθυνηρίας καὶ ἦτο ὁρατός, ἐν ᾧ ὁ βόρειος ἔβαινε ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν ὑψηλοῦ βράχου ἤτοι ἐπὶ φυσικῆς τρόπον τινὰ εὐθυνηρίας. Εὐρέθη πῆλινον γεῖσον μετ' ἐξωγραφημένων κάτω ἀνθεμίων, τὰ ὁποῖα τάσσουσι τὸ ἀδήλου ἀκόμη προορισμοῦ οἰκοδόμημα εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

Ἡ τρίτη καὶ σπουδαιότερα σκαφή ἐγένετο βοηθοῦσης, καὶ τῆς μεγάλης ξηρασίας, περὶ τὸ κτίσμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀνασκαφῆς ἐφαίνετο ὡς πρόπυλον. Ἡ ἐργασία τοῦ 1927 ἀπεκάλυψε μέγα τετράγωνον οἰκοδόμημα, διαστάσεων 30 μ. 20 × 33.55, ἔχον ὀρθογώνιον αὐλὴν περιβαλλομένην ὑπὸ στοῶν

καὶ δωματίων. Ἰκαναὶ βάσεις τῶν βασταζόντων τὴν στέγην τετραγώνων στύλων ἐκ σκληροῦ λίθου εὐρέθησαν κατὰ χώραν, εἶναι δὲ ἀρίστης ἐργασίας. Ἡ ὄλη διάταξις καὶ ἡ θέσις τοῦ οἰκοδομήματος καθιστᾷ πιθανωτάτην τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Ὀρλάνδου ὅτι πρόκειται περὶ παλαιστρας. Τὸ δὲ κατὰ τὸ 1924 διαφανὲν πρὸς βορρᾶν πρό-
 πυλον ἦτο ἡ εἴσοδος τῆς παλαιστρας. — Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ σπουδαίου τούτου οἰκοδομήματος θέλει συντελεσθῆ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐν γένει τῆς Στυμφάλου εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τῆς μεγάλης δυσκολίας, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοῦ ὕδατος τῆς λίμνης καὶ ἀπαιτεῖ μακροθυμίαν καὶ ὑπομονήν, ἡ ὁποία εὐτυχῶς δὲν ἐπέλιπε τὸν κ. Ὀρλάνδον.

9. Ἐνάτην τέλος ἐργασίαν ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία ἐν **Λέσβῳ** διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Εὐαγγελίδου.

Κατὰ τὸ 1927 ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἔσκαψε περαιτέρω τὰ θεμέλια ἀρχαικοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε ἀνεῦρεν ἐν θέσει Κλοπεδῆ τῆς περιφερείας Καλλονῆς. Καὶ ἡ σκαφὴ αὕτη ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶναι εἰς μεγίστην κλίμακα κατεστραμμένος, συληθέντων τῶν λίθων αὐτοῦ, ὥστε καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἀνάκτησις τοῦ διαγράμματος αὐτοῦ.

Εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀπὸ τῶν λειψάνων τούτων εὐρέθη ἄλλος ναὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ τραχύτου λίθου κατεσκευασμένος, πληρέστερος μὲν τοῦ πρώτου, ἀλλὰ μὴ παρέχων ἄριστον τὸ σχέδιον. Μόνον ἡ ΒΔ γωνία σφίζεται ὁποσδήποτε καλῶς μετὰ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ δύο κατὰ χώραν κειμένων βάσεων κίωνων. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἔχει μῆκος 16 μ. 25 καὶ τρεῖς ἀναβαθμούς, τῶν ὁποίων ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἀδρομερῶς ἐξιργασμένη κατὰ τὸ μέσον, ἔχει δὲ κατὰ τοὺς ἄρμους στενὴν λειάν ταινίαν. Τὴν αὐτὴν ἀδρομερῆ ἐργασίαν ἔχει καὶ ἡ ἄνω ὄρατὴ ἐπιφάνεια, αἱ δὲ βάσεις τῶν κίωνων ἐδράζονται ἐπὶ ἐκβεβαθυσμένης κυκλικῆς ἐπιφανείας. Αἱ λεπτομέρειαι αὗται ὡς καὶ ἡ παρουσία τῶν τεκτονικῶν ἀγκώνων δεικνύουσιν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος δὲν εἶχεν ἐντελῶς περατωθῆ. Ὁ κορμὸς τῶν κίωνων ἦτο ἀρράβιδωτος, αἱ δὲ βάσεις αὐτῶν εἶχον τὴν διαμόρφωσιν τοῦ «αἰολικοῦ» τύπου. Ἐντὸς τοῦ παρακειμένου ἀγροῦ εὐρέθη καὶ κιο-

νόκρανον Αἰολικόν, ὅμοιον πρὸς τὰ προηγουμένως εὐρεθέντα.—Ἡ στενὴ πλευρὰ τοῦ ναοῦ εἶχε, κατὰ τὸν κ. Εὐαγγελίδην, ὀκτὼ κίονας λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς διαμέτρου βάσεως 0.82 καὶ τοῦ διαστήλου 1 μ. 27.—Ὑπολείπεται ἀκόμη νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ ἡ μακρὰ πλευρὰ, ἵνα ὑπολογισθῇ καὶ ταύτης ὁ ἀριθμὸς τῶν κίωνων. Μεταξὺ τῶν χωμάτων εὐρέθησαν τεμάχια καλῶς ἐξεργασμένων πορφύρων πλακῶν, τεμάχια ἀνθεμιωτῶν ἀχροκεράμων, οἱ ὅποιοι ἔφερον καὶ ἀνάγλυφα, πόρπη χαλκῆ γεωμετρικοῦ τύπου μετ' ἐγγαράκτων γεωμετρικῶν κοσμημάτων καὶ μικρὸν χαλκοῦν ἀγγεῖον.

Ἡ Λέσβος εἶναι σπουδαῖος ἀρχαιολογικὸς τόπος, σημαντικὸς διὰ τε τὴν Αἰολικότητα τῆς νήσου καὶ διὰ τὴν γειτνίασιν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐπίμονος ἰχνηλασία θὰ φέρῃ τὴν σκαπάνην καὶ εἰς μέρη, τὰ ὅποια θὰ ἀποδώσωσι πλουσιώτερα καὶ ἀριώτερα εὐρήματα.

Παρὰ τὸ συντελεσθῆν τοῦτο εὐχάριστον ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καθῆκον θεωρεῖ τὸ Συμβούλιον νὰ ἀνακοινώσῃ πρὸς Ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος τῶν ἀνασκαφῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τὸ ὅποιον μέγιστον ἐνδιαφέρει τὴν Ἐταιρείαν, ἀνακινήθῃ δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πιστεύομεν ὅτι ἐσημείωσε σημαντικὴν πρὸοδον.

Περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ὅπως συμμετάσχη ἐπιστημονικῶς εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, ἐγένετο καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου λόγος, οὐδεὶς δὲ εὐτυχῶς σήμερον θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ δίκαιον τῆς ἀξιώσεως, ὅπως ἡ Ἐταιρεία συνεργασθῇ πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τῶν ὁποίων τὰ $\frac{3}{4}$ τῶν ἤδη ἀνασκαφέντων μνημείων ὀφείλονται εἰς τὴν σκαπάνην τοῦ ιδρύματος τούτου καὶ εἰς τὸν ἐπίμονον ζῆλον τῶν δρασάντων ἐθνικῶς ἐν αὐτῷ διακεκριμένων Ἑλλήνων.

Ἡ οικονομικὴ δυσπραγία καὶ ἡ ἔλλειψις γενικωτέρου ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος καθιστῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεφάρμοστον τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην, ἡ ὅποια ἐν ἄλλαις περιστάσεσι θὰ ἐθεωρεῖτο

ἔθνικόν καθήκον ὑψίστης σημασίας. Διὰ τοῦτο δὲ ὅτε ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ προσεφέρθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία οὐδόλως ἠθέλησε νὰ παρεμβάλῃ δυσκολίαν, ἀλλ' ἐκφράζουσα τὴν χαρὰν αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ, ἐξέφρασε συγχρόνως καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν συμπράξωσι καὶ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ὄντως δὲ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ὑπουργοῦντος τοῦ κ. Ριχ. Λιβαθινοπούλου, ἐκάλεσε τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν, ὅπως ἐκθέσῃ τὰ τῆς συμπράξεως αὐτῆς ταύτης, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἐταιρεία ἀνέπτυξε τότε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τὰς σκέψεις αὐτῆς περὶ τοῦ ζητήματος. Τὰ περὶ τῆς συμπράξεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀνεκοίνωσε τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν Ἀμερικανικὴν Σχολήν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὐρίσκετο ἐφ' ἱκανὸν τὸ ζήτημα, ὅτε, μεσοῦντος τοῦ 1927, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ καθιδρύματος κ. Ἐδουάρδος Κάππς, γνωριμώτατος τῶν Ἑλλήνων φίλος καὶ διακεκριμένος ἐπιστήμων, ὅπως ὀριστικῶς διευθετήσῃ τὴν ἀπὸ μακροτέρου ὀπωσδήποτε χρόνου ἐκκρεμοῦσαν ὑπόθεσιν. Ὁ κ. Κάππς προαγαγὼν ὀπωσδήποτε τὸ ζήτημα κατὰ τὰς μετὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διαπραγματεύσεις, ἐνόμισεν ὡσαύτως λυσιτελές, ὅπως καὶ μετὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εἰσέλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεις περὶ τῶν ὄρων τῆς συνεργασίας. Οὕτω δὲ δι' ἀνταλλαγῆς σκέψεων μεταξὺ τοῦ κ. Κάππς καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς κ. Κάρπεντερ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀφ' ἑτέρου διηκρινίσθησαν οὕτως εἰλικρινῶς καὶ σαφῶς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν αἱ διαθέσεις, ὥστε ὁ κ. Κάππς, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς ἐφοβεῖτο τὴν σύμπραξιν, μετὰ τὸ πέρασ τῆς συνεννοήσεως ἠδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ μετὰ τοῦ κ. Carpenter πρὸς τὴν Ἐταιρείαν ἐνθουσιώδη ἐπιστολήν, ἐξαίρουσαν τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν λεπτότητα, ἣτις ἐπεκράτησεν ἐκ μέρους τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας. Προσεπαθήσαμεν, Κύριοι, νὰ διευκολύνωμεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, τὸ δὲ Συμβούλιον τῆς

Ἄρχ. Ἐταιρείας παρὰ τὴν εὐαίσθητον αὐτοῦ θέσιν ἀπέναντι τῶν ἐκ παραδόσεως δικαιωμάτων τοῦ ἰδρύματος τούτου, ἠδυνήθη βοηθούμενον ὑπὸ τῆς αὐτῆς εὐθύτητος καὶ λεπτότητος τῶν Ἀμερικανῶν συναδέλφων νὰ ῥυθμίση τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε ἢ διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἑλληνικὴ συνεργασία, ἐν ᾧ ἐθεωρεῖτο δυσεπίτευκτος, νὰ καταστῇ πρᾶγμα. Ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐόδωσιν τῶν διαπραγματεύσεων καὶ τοῦ κ. Π. Τσαλδάρη τὸ προσωπικὸν ἐνδιαφέρον, ἐκδηλωθὲν κατὰ τὴν εἰς τὰς ἡμέρας ἐκείνας συμπεσοῦσαν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας. Ἐκύρωσε δὲ τῆς συμφωνίας τὴν σπουδαιότητα ἢ πρὸς παροχὴν τῆς ζητουμένης ἀδείας πρόθυμος ἔγκρισις τῶν ἐν τῇ τότε Οἰκουμενικῇ Κυβερνήσει κυριῶν Ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων.

Καὶ ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ ἐκ μέρους τοῦ τελικῶς σχηματίσαντος τὴν σύμβασιν καὶ παρασχόντος τὴν ἄδειαν Ὑπουργείου τῆς Παιδείας κατεβλήθη ἡ δέουσα προσπάθεια, ὥπως καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνασκαφὴ τῶν Ἀθηνῶν. Πᾶν περαιτέρω βῆμα ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ φίλων, οἱ ὁποῖοι ἀναμφισβητήτως ἔχουσι πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ ἐνδόξου ἔργου, τὸ ὁποῖον ἐπεφύλαξεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τύχη. Οἷαιδήποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἀποζημιώσεις τοῦ χώρου, διὰ μὲν τὴν Ἀμερικὴν θὰ εἶναι μικραὶ, ἀπέναντι δὲ τῆς δόξης, ἣτις εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τοῦ ἔργου, εἶναι πάντως μηδαμιναί. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία καὶ ἐκ τῶν γλίσχρων αὐτῆς πόρων διέθεσε καὶ κτήματα καὶ εἰσοδήματα ὑπὲρ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης. Ἀλλὰ παρορμῶντες εἰς γενναϊότητα τοὺς Ἀμερικανούς, θεωροῦμεν ἐθνικὸν καθήκον νὰ συστήσωμεν καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους κατοίκους τοῦ ἀνασκαπτεύου χώρου πᾶσαν σωφροσύνην.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρὸς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν συνδεδεμένον ἔργον τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1927.

Ἀλλὰ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον ἡμῶν, Κύριοι, δὲν σταματᾷ εἰς

τὰς ἀνασκαφάς, ἀλλ' εἶναι πολλῶ εὐρύτερον. Εἶναι μάλιστα τόσον εὐρὺ τὸ στάδιον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐργασίας, ὥστε δύναται νὰ προαχθῇ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη καὶ ἄνευ ἀθρόων καὶ συχνῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ μελέτη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία σχηματίζει τοὺς ἀξιόους τοῦ ὀνόματος ἀρχαιολόγους. Ἡ δὲ μελέτη δύναται νὰ γίνῃ οὐχὶ μόνον ἐν τῷ ἀνασκαφικῷ πεδίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μουσειακῷ ἐργαστηρίῳ. Ὁ περιορισμὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς δράσεως εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἀνακάλυψιν καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἀπορρέουσαν πρόσκαιρον δόξαν, δὲν ἀνταποκρίνεται οὐδὲ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἀξίωσιν, ἡ ὁποία ἐπάγεται σοβαρωτέρας ὑποχρεώσεις. Σκοπὸς τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ αὔξησις τῶν ὑπαίθρων ἀρχαίων καὶ ἡ πλήρωσις τῶν μουσειῶν δι' εὐρημάτων, ἀναμενόντων τοὺς μελετητὰς αὐτῶν, ἀλλ' ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης διὰ τῆς ἐπεξεργασίας αὐτῶν καὶ ὁ διαφωτισμὸς τῶν πολλῶν περὶ τῆς ἀξίας τῶν νέων μνημείων. Ἐφ' ὅσον δὲ οἱ ἀνασκάπτοντες δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν εὐρημάτων αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶναι τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν πρέπει νὰ βαρύνωνται διὰ νέων εὐρημάτων.

Τὰ μέσα τῆς ἐπεξεργασίας πάντοτε προθύμως παρέσχεν ἡ Ἐταιρεία, διὰ τοῦτο δὲ διατηρεῖ ἀντὶ πάσης οἰκονομικῆς θυσίας τὸ ἀπὸ μὲν τοῦ 1837 μετὰ τινων διακοπῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1884 ἀδιακόπως ἐκδιδόμενον, ἐπιστημονικὸν αὐτῆς περιοδικόν, τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα. Χάριν δὲ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης δημοσιεύσεως δαπανᾷ καὶ εἰς φωτογραφικὰς ἐργασίας καὶ εἰς σχεδιαστικὰς τῶν τε τόπων καὶ τῶν μνημείων παραστάσεις. — Κατὰ τὸ 1927 ἐξεδόθη ἐπιμελείᾳ τοῦ Γραμματέως εἰς τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐκ 210 σελίδων, σχήματος τετάρτου, καὶ τριῶν φωτοτυπικῶν πινάκων, περιέχων πραγματείας τῶν κ. κ. Σωτηρίου, Οἰκονόμου, West καὶ Meritt, Wilhelm, Εὐαγγελίδου, Ζέγγελη, Λέφνεο, Παππαδάκι καὶ Ἀρβανιτοπούλου, ἐν δὲ τῷ παραρτήματι τῶν κ. κ. Γερογιάννη, Καραγάλιου καὶ Χατζῆ.

Καὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας διὰ τὰ ἔτη 1922-1923 καὶ 1924 προώδευσεν ἡ ἐκτύπωσις, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι προσεχῶς θὰ

εἶναι ἔτοιμος ὁ τόμος, ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν τῶν ἐπομένων ἐτῶν μέχρι σήμερον.

Καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο ἐφόδιον παντὸς ἐπιστημονικοῦ καθιδρύματος ἐπλουτίσθη διὰ τετρακοσίων περίπου νέων τόμων. Ἐνταῦθα εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι καὶ ἰκανὰς δωρεὰς βιβλίων ἔχει ἡ Ἑταιρεία παρ' ἀλλοδαπῶν τε καὶ ἡμετέρων ἀνδρῶν καὶ ἰδρυμάτων, τιμώντων τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἑταιρείας. Μεταξὺ τούτων ἀναφέρωμεν τὴν Ἀμερικανικὴν Σχολήν, τὸ ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον τῆς Γυβίγγης, τοὺς κ.κ. F. Noack, Hiller von Gärtringen, D. Robinson, Lawrence κ. ἄ. Πρὸς πάντας τούτους ἐκφράζομεν τὰς θερμότητας ἡμῶν εὐχαριστίας.

Ἄλλὰ παρὰ ταύτας τὰς δι' ἕκαστον ἔτος ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν προβλεπομένας τακτικὰς μέχρι τοῦδε ὑποχρεώσεις, τὸ Συμβούλιον ἠσθάνθη ὅτι ἔχει καθήκον νὰ προσθέσῃ καὶ νέον κεφάλαιον δαπανῶν πρὸς ἐνίσχυσιν νέων ἐπιθυμούντων νὰ σπουδάσωσιν ἀρχαιολογίαν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Ὁ ἐπιστημονικὸς οὗτος κλάδος ἔχει τοιαύτην μεγάλην παράδοσιν παρ' ἡμῖν, ὥστε ἀποτελεῖ αὐτόχρημα ἔγκλημα πᾶσα παράλειψις φροντίδος, ὅπως ἡ παράδοσις αὕτη ἐξακολουθήσῃ, μὴ διακοπῇ δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς χαρακτήρ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἕξ οὗ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαρθᾶται ἡ ἀγαθὴ περὶ ταύτης ὑπόληψις.

Μία τῶν κυριωτάτων φροντίδων πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀρχαιολογικοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἀρτία προπαρασκευῆ τῶν προοριζομένων δι' ἀρχαιολογικὰς θέσεις. Διὰ τοῦτο δὲ ὀφείλει καὶ τὸ Κράτος, ὅπως ὀχυρώνη πάντοτε τὰς θέσεις ταύτας δι' οὐσιαστικῶν προσόντων, διότι ἄλλως θὰ ἠπειλούμεθα ὑπὸ εἰσβολῆς ἐρασιτεχνῶν καὶ ὠραιολήπτων αἰσθητικῶν, ἐχθρῶν πάσης ἐρεῦνης ἐπιστημονικῆς καὶ ἐνσυνειδήτου θαυμασμοῦ τοῦ καλοῦ. «Ὅστις δὲ μετὰ παιδείας ὄρᾳ τὰ καλὰ οὐκ ἂν, οἴμαι, ἀγαπήσειεν ὄψει μόνη καρπώσάμενος τὸ τερπνὸν οὐδ' ἂν ὑπομείναι ἄφωνος θεατῆς τοῦ κάλλους γενέσθαι, πειράσεται δέ, ὡς οἶόν τε, καὶ ἐνδιατρίψαι καὶ λόγῳ ἀμείψασθαι τὴν θέαν».

Ἄλλὰ πρὸς προπαρασκευὴν τοιούτων ἐργατῶν ἀπαιτεῖται οὐχὶ μόνον φύσις δεξιὰ καὶ ἐνάρετος, ἀλλὰ καὶ σπουδὴ ἐπίμονος καὶ μακρά. Τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν τῶν ἡμετέρων νεαρῶν πτυχιούχων φιλολόγων ἢ τῶν νεωτέρων ἀρχαιολογικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες δὲν ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν εὐρυτέρων σπουδῶν εἰς ἀλλοδαπὰ πανεπιστήμια καὶ μουσεῖα, ἠθέλησε τὸ Συμβούλιον νὰ συνδράμῃ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἦλθε δὲ ὄντως ἀρωγὸν εἰς δύο ἀρχαιολογικοὺς ὑπαλλήλους, τὸν κ. Μαρινᾶτον καὶ τὴν Δ^{δα} Βαρούχα, μεταβάντας πρὸς σπουδὰς εἰς Βερολίνον κατόπιν ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας, βοηθουμένους δὲ καὶ ὑπὸ ὑποτροφίας τῆς ἐν Βερολίῳ Humboldtstiftung, ὑπὲρ τῆς ὁποίας προθύμως συνηγόρησαν οἱ κ. κ. F. Noack καὶ G. Rodenwaldt.

Τὸ Συμβούλιον ἔχει τὴν ἀπόφασιν, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἀρξάμενον καὶ κατὰ μέλλοντα ἔτη ἐξακολουθήσῃ τὴν φροντίδα ταύτην, φροντίδα, διὰ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος ἡ Ἐταιρεία, ὅσον ὑπῆρξε καὶ ἄλλοτε, ὅτε ἀποστείλασα, αὐτὴ μόνη τότε, ἄνευ ἄλλης βοήθειας, ὑποτρόφους πρὸς σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν — εἶδεν ἔπειτα ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων κυρουμένην τὴν ἔγκαιρον ἐκείνην πρόνοιαν αὐτῆς. Καὶ νῦν εὐρισκόμεθα ἐν περιστάσει ἀραιώσεως, συντελεσθείσης τε καὶ ἀπειλουμένης, εἶναι δὲ ἀπόλυτον τὸ καθῆκον πάντων, ὅσοι ἐνδιαφέρονται περὶ τῆς τύχης τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ὅπως λάβωσι πᾶσαν πρόνοιαν, καὶ δὴ ἐπειγόντως, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κενῶν, ἵνα μὴ εὐρεθῶμεν, ὅπως ὁ Δευκαλίων, εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δημιουργήσωμεν ἀρχαιολόγους ἐκ λίθων.

Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἔδρασε, Κύριοι, τὸ Συμβούλιον κατὰ τὸ 1927, ἦτοι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς νέας αὐτοῦ τριετοῦς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν μετὰ ζωηρῶς διαδηλωθείσης ἐμπιστοσύνης ἀνεθέσατε εἰς αὐτό.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία δρῶσα ἐν τῇ ὅλῃ Ἐθνικῇ οἰκογενεῖα καὶ ὑπὲρ ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους δὲν ἐργάζεται, ὅπως λησμονηθῇ ἡ νέα Ἑλλὰς διὰ τῆς ἀπασχολήσεως περὶ τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ

τοῦναντίον σκοπεῖ, ὅπως διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς μελέτης τοῦ ἀρχαίου βίου διαφωτισθῆ καὶ προαχθῆ ὁ νεώτερος ἡμῶν, ἀσχημάτιστος ἀκόμη, βίος. Ἡ μεγάλη ἐκείνη συμβουλή τοῦ Winckelmann ὅτι «διὰ νὰ γίνῃ τις ἄνθρωπος πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ ἀρχαῖος Ἕλληγ» εἶναι καὶ ἡμῶν ἐμβλημα. Οἱ ἐχθροὶ τῶν ἰδανικῶν καὶ οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ ὑλισμοῦ δὲν ἐγκρίνουσι τὴν ὁδὸν ταύτην ἀλλὰ δὲν ὑπέδειξαν καλλιτέραν. Ἰδρύματα ὡς τὸ ἡμέτερον ἐμμένουσιν ἀκλόνητα εἰς τὴν ἔνδοξον αὐτῶν παράδοσιν καὶ θὰ ἐξακολουθήσωσι δεικνύοντα εἰς πάντας τὴν ὁδὸν τῆς ἀνυψώσεως καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ. Οὐδέποτε εἶναι ἀργὰ διὰ νὰ γίνῃ τις ἄνθρωπος.

(Κατὰ παραδρομὴν ἐξετυπώθη ἐν σελ. 1 ὡς ἡμερομηνία τῆς Γεν. Συνελεύσεως τῶν ἐταίρων ἡ 26ῃ ἀντὶ τῆς ὁρθῆς 19ῆς Φεβρουαρίου 1928).